

aesthetic values in the educational system of priorities that pedagogues are to realize during their work with preschool children, formulation the ways of correcting the future kindergarten teachers value treatment to nature during professional training.

Theoretical methods related to the study of the philosophical and conceptual research methodology in the field of educational paradigms, causal analysis of educational phenomena, comparative juxtaposition of foreign and native scientific approaches to value education priorities are used.

The author singled out the ways of correction of value attitude to nature of future kindergarten teachers in the studying the obligatory and optional courses and during teaching practice and extracurricular activities: rejecting of unilateral utilitarian focus on learning the basics of science and commissioning axiological potential of students a wide range of moral and aesthetic evaluative criteria relationship to reality; transforming the ways of students perceiving and evaluating nature into the motivation mechanisms of attitude towards it; raising the status of artistic and aesthetic activity of students to accumulate valuable experience through artistic and creative experiences; forming of individually-shaped attitudes of future kindergarten teachers to the nature with the transformation of them into educational activities settings based on the highest educational priorities.

The practical significance of the research results is determined with the possibility of implementing them into the process of training future preschool education professionals to enrich their educational activity axiological potential. During the process of professional training a teacher's value consciousness becomes at the thoughtful correction facility, since the teacher is a potential carrier and conductor of environmentally justifiable attitude towards nature.

As the prospects for further research studies suppose the adequate methods and educational technologies search for in the domestic and foreign experience of educational innovation.

Key words: *future teachers, preschool children, nature, priority educational values, kindergarten teacher axiological potential.*

УДК 37.012:092:004.67:371.13

Л. І. Тимчук

Інститут інформаційних технологій і
засобів навчання НАПН України

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ БІОГРАФІЧНИХ ЦИФРОВИХ НАРАТИВІВ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті йдеться про важливість використання біографічних цифрових наративів у вітчизняному освітньому просторі на основі біографічних досліджень життєвого шляху людей, які внесли безцінний науковий доробок у скарбницю цивілізаційного розвитку людства. Представлено методику створення біографічних цифрових наративів, детально описано її структурні компоненти. Звертається увага на те, що застосування біографічних цифрових наративів повинно стати складовою частиною професійної підготовки педагогів, сприяти впровадженню в освітні практики нових методологічних підходів у ретрансляції знань. Доцільним є збагачення мультимедійного контенту Інтернет-простору інформацією про життєвий досвід інших видатних представників світової спільноти, що має сприяти поширенню гуманістичних ідей і відігравати важливу роль у навчанні підростаючих поколінь.

Ключові слова: *біографічне дослідження, біографічний наратив, біографічний цифровий наратив, методика, творчість, наративно-цифровий підхід, освітній процес, компетентності, майбутні вчителі.*

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в науковому та соціокультурному середовищі дедалі більше актуалізують проблему застосування біографічних досліджень у різних аспектах людського буття. Вони стають не тільки домінуючою темою мас-медійного простору, а й певним специфічним індикатором розвитку гуманістичних і демократичних процесів у державі, пріоритетом для якої повинно стати життя кожної окремої людини, її унікальне й неповторне буття. Тому, досить природним є той факт, що в соціогуманітарному просторі (література, історія, мистецтво, педагогіка, психологія, соціологія, мас-медіа та ін.) спостерігається підвищений інтерес до біографічних досліджень.

Знання, отримані в результаті біографічних досліджень, утверджують ідею пріоритетної ролі особистості в історії людства, були й залишатимуться безцінним життєдайним джерелом духовного та інтелектуального існування народу, що репрезентує вагомість свого внеску у світову скарбницю цивілізаційних надбань. Біографічні дослідження, допомагають не тільки у вивченні, а й у переосмисленні індивідуального шляху та особистого досвіду людини в різних життєвих контекстах і векторах розвитку, а й допомагають їй встановити взаємозв'язки між індивідуально-психологічними та соціальними факторами впливу на різних етапах онтогенезу.

Застосування в освітніх практиках біографічних досліджень дає можливість переосмислити залишений у спадок надзвичайно цікавий, вагомий і значущий пласт знань, досвіду видатних учених, дослідників, митців, які залишили яскравий, нетлінний слід на шляху розвитку людської цивілізації. Американський учений, доктор філософії Університету Рутгерса (США) Брайан Робертс (B. Roberts) зазначає: «Біографічні дослідження – це область, що швидко розвивається, є захоплюючою та стимулюючою, яка прагне зрозуміти мінливий досвід та погляди людей на власне щоденне життя, на те, що вони вважають важливим (цінним), і те як вони оцінюють (інтерпретують) своє сучасне, минуле й майбутнє» [1, 1].

У цьому контексті цікавою є думка відомого польського дослідника проблем виховання, професора Люблінського Католицького Університету Мар'яна Новака (M. Nowak), який говорить про важливість використання позитивних зразків у вихованні особистості, які б засвідчували чийсь досвід і допомагали: «у збудженні й вивільненні у вихованців механізму ідентифікації, що розглядається як підсвідоме сприймання певних характеристик (рис, властивостей тощо) іншої особи. Вихованець ототожнює себе з певною особою, тобто привласнює певні характеристичні властивості собі (або впроваджує у своє життя) та риси особистості іншої особи й використовує як свої власні, взяті за взірець, що даються йому через виховання (вчителя, викладача). Ідентифікація настає, вже навіть, при переосмисленні досвіду інших осіб, через включення цього досвіду у власне життя, що суттєво впливає на розвиток особистості...

Особистість – носій цінностей (є персональним символом цінностей), що допомагає іншій особі (учню, студенту) в набутті та привласненні собі таких самих цінностей. Це відбувається не тільки через пізнавальний процес, а й через представлення цінностей (системи цінностей), вказування на них і на спосіб (стиль) життя відповідно ним» [2, 380].

Доречно навести висловлювання професора соціології Університету штату Іллінойс (США) Н. Дензіна (Norman K. Denzin), що розкриває наукове бачення вченого проблеми біографічних досліджень: «Переосмислення життєвої долі інших людей, її інтерпретація може викликати процес інтерпретації власного досвіду в дослідника». Учений, також, зауважує на важливому мотиваційному аспекті в біографічних методиках, який полягає в тому, що: «...поведінка людей повинна досліджуватись і розглядатися в перспективі тих осіб, яких вона буде стосуватися» [3, 27].

Отже, біографічні дослідження трактуються нами як ключовий елемент наративно-цифрового підходу в навчанні, що визначає спрямування впливу на студента (учня) як суб'єкта освітньої діяльності з максимальним урахуванням нових тенденцій розвитку науки, культури, суспільства для його успішної самореалізації й інтеграції в соціум.

Аналіз актуальних досліджень. Як показало проведене дослідження, використання біографічних цифрових наративів сприяє гуманізації освіти й розширенню меж наукового пошуку, урізноманітнює навчально-виховний процес особливою, творчою атмосферою пізнання нового через переосмислення скарбниці безцінного особистісного досвіду накопиченого людством, що відіграє важливу роль у вихованні підростаючих поколінь. Особливий інтерес у контексті застосування біографічних наративів у педагогічних дослідженнях представляють праці американських науковців Нормана Дензіна (N. K. Denzin) [3], Брайана Робертса (B. Roberts) [1], також польських учених Гражини Пенковської (G. Penkowska) [4], Магдалени Пьорунек (M. Piorunek) [5] та ін. Серед українських науковців слід відмітити дослідження Івана Андрійовича Зязюна [6], Вячеслава Олександровича Кудіна [7], Марії Петрівни Лещенко [8,9,10], Лариси Миколаївни Рубан [11], Ольги Василівни Сухомлинської [12] та ін.

Метою даної статті є представлення методики створення майбутніми вчителями біографічних цифрових наративів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і використання потужної інформаційної бази Інтернет мережі дає можливість зробити біографічні наративи важливою складовою розкриття творчого потенціалу особистості, а навчально-виховний процес цікавим, науково-дослідницьким та особистісно-орієнтованим. Застосування біографічних наративів одухотворяє процес навчання, оскільки за датами, подіями біографії, історіями про героїзм, відвагу, честь і незламність духу постає Людина, яка живе, мріє, мислить,

помиляється, переживає злети й падіння, біль і радість, досягає успіху чи терпить розчарування, але так як і кожен, хто живе на Землі, отримує свій досвід, сподівається й вірить, роблячи свій щоденний вибір.

У світовому освітньому просторі вже більше 30-ти років функціонує Міжнародне Товариство Освітніх Біографій (*International Society for Educational Biography – ISEB*), що займається дослідженням можливостей застосування навчальних біографій в освітньому процесі шляхом реалізації біографічних підходів та біографічних методів, результати досліджень якого публікуються в журналі «Жива наука» і оприлюднюються на щорічній науковій конференції (<http://isebio.com/>). «Завданням товариства є:

- сприяти науковому вивченню життів освітян і тих осіб, життя яких є повчальним;
- заохочувати обмін ідеями між ученими в галузі освіти й тими науковцями, з інших областей, які мають інтерес в освітньому полі, що пов'язаний з освітніми біографіями;
- подальше вдосконалення педагогічної освіти шляхом додавання біографічного виміру всім дослідженням у галузі педагогіки» [13].

Проблематикою біографічних досліджень займаються такі міжнародні організації: «Група авто/біографічних студій», «Британська соціологічна асоціація», дослідницька мережа «Біографічних перспектив європейських соціумів», «Європейська соціологічна асоціація», «Біографія і суспільство», «Міжнародна соціологічна асоціація», «Міжнародна асоціація усної оповіді».

Як справедливо зауважує директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України академік В. Биков, – щоб інформаційний простір був гуманістичним, позитивно спрямованим і виконував виховні функції, він повинен бути насиченим відповідним контентом і необхідно зробити все можливе для того, щоб кожний новий винахід не завдавав шкоди, а служив на благо людині. Такий підхід вимагає підвищення рівня якості професійної підготовки майбутніх учителів стосовно формування професійних, творчих та інформаційно-комунікаційних компетентностей у сфері використання сучасних цифрових технологій у педагогічному просторі [14].

На наш погляд, у цьому контексті особливої ваги набуває створення й використання в освітніх педагогічних практиках біографічних цифрових наративів, що повинні сприяти поширенню гуманістичних ідей та відігравати ключову роль у створенні необхідних умов у процесі духовних, когнітивних, творчих, інформаційно-комунікаційних, медіа й соціальних компетентностей сучасної людини. Відповідно завдань нашого дослідження на основі схарактеризованої моделі було розроблено **методику навчання майбутніх учителів створення біографічних цифрових наративів**, яка пройшла експериментальну перевірку на базі вищих навчальних закладів України та Польщі.

Методика – це наука, що швидко реагує на зміни в суспільстві й перебуває в постійному пошуку найкращих, найновіших і найефективніших форм та методів передачі знань людині. Як зазначав видатний український учений у галузі педагогіки, академік С. У. Гончаренко: «Розвиток методичної науки в умовах розбудови національної системи освіти набуває особливо важливого значення. Вона має обґрунтовувати й будувати педагогічні процеси, виробляти нові педагогічні технології навчання, у яких реалізувалася б мета й принципи нашої освітньої системи, спрямувати вчителя в його повсякденній творчій діяльності, допомагати студентові (майбутньому вчителю) оволодівати професією» [15, 7]. Саме ж поняття «методика» вчений трактує таким чином: «Методика – це галузь педагогічної науки, яка безпосередньо прокладає міст від теорії до практики. Вона поєднує знання конкретної науки та психології людини, яка розвивається, зі своїми специфічними законами, виробляє методи та прийоми найбільш раціонального навчання школярів, з тим щоб досягти засвоєння ними знань і розвитку їх пізнавальних здібностей» [15, 29].

До понятійно-категоріального поля методики навчання майбутніх учителів створення біографічних цифрових наративів належить чимало понять і термінів. зокрема: *наратив, біографічний наратив, біографічний цифровий наратив, біографічне дослідження* тощо. Зосередимо увагу на деяких з них.

Біографічний наратив – це оповідь про життя людини рефлексивного характеру, тобто розповідь відображає почуттєво-емоційні переживання, оцінки особи, яка створила наратив. **Біографічний цифровий наратив** передбачає представлення оповіді про історію людського життя за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, що створює додаткові можливості для відтворення інформації за допомогою музики, фотографій, зображень, кольору, відеороликів, рефлексії автора щодо представленого матеріалу.

Для педагогів дуже важливо володіти методикою створення цифрових наративів, оскільки їх використання в навчально-виховному процесі створює сприятливі умови для розвитку кожного учня, оскільки кожне людське життя – це багата скарбниця досвіду, у якій можна знайти відповіді на різноманітні запитання. Успішне застосування методики створення біографічних цифрових наративів передбачає оволодіння *методикою біографічного дослідження*.

Біографічне дослідження – це науковий пошук спрямований на отримання біографічних даних з метою вивчення індивідуального шляху та життєвого досвіду людини в різних життєвих контекстах і векторах розвитку, а також взаємозв'язків між індивідуально-психологічними та соціальними факторами впливу на різних етапах онтогенезу особистості.

Особливістю біографічного дослідження є зосередження уваги на унікальних аспектах життя людини та суб'єктивному, особистісному підході

до його опису (дитинства, кар'єри, історії кохання тощо). Джерелами біографічних даних стають особисті документи (щоденники, мемуари, записки, нотатки, листи, фотографії, відеоматеріали, автобіографії, автобіографічних оповіді, описи, сповіді, автобіографічні анкети), а також художні твори, спогади, свідчення рідних, друзів, близьких, знайомих, учнів, сподвижників, матеріали інтерв'ю, бесід, відео зйомок, газетних повідомлень, протоколів, заяв, результатів анкетувань та ін.

Як правило, увага зосереджується на конкретних аспектах: різні періоди життя, сім'я, родина, школа, друзі, вчителі, постаті, знакові події, професійний шлях, міжособистісні стосунки, умови, що сприяли розвитку здібностей, обдарувань особистості (наприклад, вплив сім'ї, оточення, соціально-культурного середовища у виявленні та розвитку здібностей і обдарувань особистості; роль навчальних закладів, вихователів, учителів у набутті нових знань, вдосконаленні вмінь, розкритті талантів; значення особистісних ідеалів, цінностей, мотиваційних установок, сформованих комплексів у становленні та розвитку особистості). Слід відмітити, що у процесі біографічного дослідження використовуються різні інтерпретаційні моделі, які орієнтують не стільки на виведення загальних пояснень і причинних закономірностей, скільки на розуміння суб'єктивного сенсу подій з точки зору дослідника. При цьому вірогідність інтерпретації залежить від зіставлення інформації отриманої з різних джерел, а також критичної оцінки власних повідомлень.

У переважній більшості сучасних освітніх практик біографічні дослідження трактуються як аналіз життя особистості в певному контексті: особистісному, соціальному, творчому, професійному та ін. Такий підхід дає можливість дослідникам із різних точок зору вивчати фактори життєвого впливу на розвиток особистості й формувати свої уявлення та рефлексивні смисли. Як зазначає професор М. Лещенко: «Біографічні дослідження дають можливість визначати об'єктивні (сфери діяльності, контакти з іншими людьми, досягнення, звершення) й суб'єктивні (особистісний досвід, переживання, почуття, мрії, фантазії, стосунки й оцінки різних ситуацій) фактори розвитку особистості. Результатом проведення біографічних досліджень може бути наратив у різних формах: життєва історія (lifestory); опис певної життєвої ситуації або періоду з життя особистості (casehistory); вивчення життєвої ситуації або періоду (casestudy) з метою ілюстрації певних концептуальних положень» [8].

Методика біографічних досліджень передбачає реалізацію різних біографічних методів: вивчення історії життя (життєвого шляху) особистості, вивчення результатів діяльності, контент аналіз біографічних джерел тощо. Так, зокрема, американський соціолог Н. Дензін запропонував загальну схему методики дослідження та опису історії життя, яка може слугувати орієнтиром у роботі з біографічними даними в ході навчання вчителів:

1. Відбір дослідницьких проблем і гіпотез, які можуть бути досліджені за допомогою історії життя.
2. Відбір суб'єктів (та), визначення форми збору біографічних даних.
3. Опис об'єктивних подій і переживань з життя людини, що стосуються проблеми. Ці події підлягають оцінці, у результаті вивчення різних джерел, різних точок зору та перспектив таким чином, щоб існуючі протиріччя, непослідовність і нерегулярність стали очевидними.
4. Отримання інтерпретації подій від суб'єкта в хронологічному порядку.
5. Аналіз усіх тверджень і повідомлень щодо їх внутрішньої та зовнішньої валідності або ж перевірка достовірності джерел.
6. Прийняття остаточного рішення щодо достовірності джерел і встановлення пріоритетних джерел для подальшої перевірки гіпотез.
7. Перевірка попередньо сформульованих гіпотез, пошук прикладів, що їх спростовують, продовження модифікації гіпотез, висування й перевірка нових.
8. Попереднє представлення «історій життя» та ознайомлення з ними досліджуваних із метою отримання їх рефлексії.
9. Доопрацювання дослідницького звіту з викладенням подій у їх природній послідовності й зарахування зауважень досліджуваних суб'єктів. Представлення у звіті тих гіпотез і припущень, які отримали підтвердження. Акцентування на теоретичній значущості висновків і перспектив подальшого дослідження [3].

Результати біографічних досліджень є основою для створення біографічних цифрових наративів, які стають однією з важливих інтерактивних форм сучасної комунікації. До цифрових наративів відносять: цифрові тексти, презентації, розповіді, розміщені на блогах, відеоблоги, фотоколажі, відеокліпи, анімаційні фільми, описи подій у соцмережах тощо.

Методика створення біографічних цифрових наративів про життєвий шлях видатних особистостей передбачає поєднання методики біографічного дослідження (концептуалізація творчої ідеї про вибір персоналії – предмета вивчення; проведення біографічного дослідження; детермінізація умов, що позитивно й негативно вплинули на розвиток особистості) з технологіями створення та презентації цифрових наративів (проектування компонентної структури наративно-рефлексивного характеру, проблематизація тексту, реалізація навчально-творчого цифрового проекту).

Компонентна структура методики створення біографічних наративів відповідає моделі створення майбутніми вчителями цифрових наративів, передбачає наявність п'яти взаємопов'язаних між собою компонентів (концептів): *аксіологічно-мотиваційного, змістового, технологічно-базисного, праксеологічно-творчого, результативно-рефлексивного.*

Аксіологічно-мотиваційний компонент – окреслює цінності, прагнення й устремління студентів, які реалізуються у процесі створення біографічних цифрових наративів і серед яких базовими є розвиток професійної, інформаційно-комунікативної компетентностей, творчості, активізація процесів самопізнання й самовдосконалення. Аксіологічно-мотиваційний компонент методики увиразнює можливості, цінності й рушійні сили пізнавальної діяльності в ході створення біографічних наративів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ціннісно-цільовий спектр компоненту містить:

- вивчення індивідуального шляху та життєвого досвіду людини в різних життєвих контекстах;
- пізнання, розуміння взаємозв'язків між індивідуально-психологічними та соціальними факторами впливу на різних етапах онтогенезу особистості;
- розвиток здібностей до аналізу чужого й отриманого власного досвіду;
- активізація процесів самопізнання, пошуку життєвих смислів, інтерес до життя як до явища;
- розвиток творчості;
- розвиток когнітивних, науково-дослідницьких, комунікаційних, колаборативних, технологічних умінь.

Змістовий компонент – включає навчально-інформаційний контент, що передбачає застосування суб'єктивно-особистісного підходу до створення матеріалів, що стосуються, не тільки загальновідомих, а й унікальних аспектів життя людини (народження, дитинства, кар'єри, історії кохання, цікавих випадків, зустрічей, та ін.) на основі вивчення особистих щоденників, мемуарів, записок, нотаток, листів, фотографій, відеоматеріалів, автобіографії, автобіографічних оповідей, описів, автобіографічних анкет, а також художніх творів, спогадів і свідчень рідних, друзів, близьких, знайомих, учнів, сподвижників, матеріалів інтерв'ю, бесід, відео зйомок, газетних повідомлень, протоколів, заяв, результатів анкетувань тощо.

Під час створення навчально-інформаційного контенту біографічного цифрового наративу, увага, як правило, зосереджується на конкретних аспектах: різні періоди життя, сім'я, родина, школа, друзі, вчителі, постаті, знакові події, професійний шлях, міжособистісні стосунки, умови, що сприяли розвитку здібностей, обдарувань особистості (наприклад, вплив сім'ї, оточення, соціально-культурного середовища у виявленні й розвитку здібностей і обдарувань особистості; роль навчальних закладів, вихователів, учителів у набутті нових знань, удосконаленні умінь, розкритті талантів; значення особистісних ідеалів, цінностей, мотиваційних установок, сформованих комплексів у становленні та розвитку особистості).

Крім навчально-інформаційного контенту змістовий компонент включає необхідні знання й уміння створювати різноманітні (текстові,

візуальні, звукові, анімаційні та інтегровані) біографічні цифрові наративи за допомогою застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а також підготовку та навчання майбутніх учителів наративних технік, що сприяють ефективному використанню біографічних цифрових наративів у навчально-виховному процесі.

Технологічно-базисний компонент – характеризує *технологічні засоби* (комп'ютер, нетбук, смартбук, відеокамера, мікрофон (цифровий звуковий записувач), динаміки, навушники, доступ до Інтернету, цифрові фото або відео, засоби, на яких будуть зберігатися створені цифрові наративи) та *відповідне програмне забезпечення* (наприклад, програми PowerPoint, Microsoft's FotoStory, Windows Movie Maker та ін.), що використовуються при створенні, моделюванні й презентації біографічних цифрових наративів і дозволяють об'єднувати різні інформаційні джерела, зрозуміло й динамічно подавати інформацію.

Праксеологічно-творчий компонент – поєднує методикку біографічного дослідження й технології створення та презентації біографічних цифрових наративів у ході алгоритмізованої діяльності, що передбачає послідовне виконання таких етапів:

Етап I. *Вибір особистості для створення біографічного цифрового наративу.*

Визначальною складовою процесу створення біографічного цифрового наративу є вміння вибрати особистість, життєвий шлях якої буде предметом дослідження, а також зосередити увагу на періоді її становлення (дитинство, підлітковий вік, юність тощо) описати умови та виокремити життєві факти, події, що позитивно чи негативно вплинули на виявлення й розвиток його здібностей та обдарувань.

Під час створення біографічного цифрового наративу про видатну особистість слід звернути увагу на важливі складові цього процесу, а саме: концептуалізацію творчої ідеї про вибір персоналії – предмета вивчення; проведення біографічного дослідження; детермінізацію умов, що позитивно й негативно вплинули на розвиток особистості; проектування компонентної структури наративно-рефлексивного характеру (проблематизація тексту), а якщо йдеться про мультимедійний наратив, то і про дизайн, естетичне оформлення матеріалів, технологічну реалізацію творчого проекту.

Етап II. *Здійснення біографічного дослідження життя вибраної особистості.*

1. Створення на робочому столі папки, де можна зберігати всі матеріали до біографічного цифрового наративу.

2. Обдумуючи мету майбутнього біографічного цифрового наративу необхідно з'ясувати, на який аспект життя досліджуваної особистості звертається увага (наприклад, якщо йдеться про розвиток обдарованості особистості, то потрібно звернути увагу на роль родини в розвитку її

здібностей і талантів; вплив учителів, друзів, оточення; формальної та неформальної світи, життєвих ситуацій, зустрічей, випадків, що прямо чи опосередковано могли сприяти в цьому процесі та ін.).

3. Визначення джерел біографічного дослідження, використання яких дає можливість зрозуміти й уявити життєдіяльність досліджуваної особи в динаміці її розвитку.

4. Збір біографічних матеріалів, що містять важливу, своєрідну інформацію, яка відсутня в інших джерелах і використання якої дає змогу дослідникові отримати унікальну можливість переосмислити життєвий досвід особистості, детальніше розкрити історії та факти людської долі, докладніше відтворити окремі події, особливості епохи тощо.

5. У ході дослідження доцільно виокремити цікаву інформацію, яка була б маловідомою, емоційно забарвленою, становила інтерес для слухачів. Також необхідно звертати увагу на вікові особливості аудиторії, для якої він буде використовуватися (наприклад, для учнів молодшого шкільного віку найбільш відповідними аспектами біографічного наративу можуть бути: дитячі роки досліджуваної особистості, її захоплення в цей період, цікаві випадки та історії, успіхи й невдачі, стосунки в родині, спілкування з друзями, домашніми тваринами тощо).

6. Результати вивчення різних документів (нотаток, листів, щоденників, художніх творів, фото), інтерв'ювання, анкетування, свідчення інших людей, автобіографій дають можливість визначити об'єктивні (сфери діяльності, контакти з іншими людьми, досягнення, звершення) та суб'єктивні (особистісний досвід, переживання, почуття, мрії, фантазії, стосунки й оцінки різних ситуацій) фактори розвитку особистості й ефектно, в різних ракурсах представити їх у канві сюжету.

7. Трансформування необхідних біографічних матеріалів у цифрову форму.

Етап III. Проектування сюжету біографічного цифрового наративу.

1. Написання першого варіанту сценарію біографічного цифрового наративу, який стане основою цифрового наративу, остаточна версія якого буде створена й записана в електронному вигляді (на диску чи іншому цифровому носії) пізніше.

2. Сюжет біографічного цифрового наративу повинен нести не тільки інформаційну (інформаційне навантаження), а й *почуттєво-емоційну* (особисте ставлення автора наративу, його рефлексію, точку зору на досліджувані аспекти проблеми) складові. Матеріал, зібраний у ході біографічного дослідження, слід подавати в такій формі, щоб переконувати, провокувати чи спонукати до роздумів, дискусій, обговорення проблемних питань.

3. Під час створення біографічного цифрового наративу важливим є використання ефективних технологій, доцільно вибраних деталей і

обґрунтовано-структурованих зв'язків між подіями, щоб відобразити реальний чи уявний досвід досліджуваної особистості. При моделюванні ядра змісту майбутнього педагогічного наративу, необхідними є уміння вчителя використовувати інформаційно-комунікаційні технології для знаходження, відбору та створення різних матеріалів (аудіо, відео, фото тощо) в мультимедійному просторі.

4. У біографічному цифровому наративі важлива чіткість, проблемно-сконцентрована стислість, логічність у представленні подій, ситуацій, смислоутворюючих сцен, а також необхідний плавний перехід між ними. Це потрібно для того, щоб той, хто спостерігає (слухає), міг швидко визначити проблему, ключові моменти дослідження й включитись у безпосередню комунікативну взаємодію для з'ясування незрозумілих аспектів дослідження, висловлення своєї точки зору, своєї позиції щодо побаченого.

5. Під час створення сюжетної лінії біографічного цифрового наративу важливим є використання таких наративних технік як: діалог, стимулювання дискусії, опис, рефлексія, багатолінійний план сюжету для розвитку подій, персонажів і отримання досвіду.

6. Прочитання створеного сценарію біографічного цифрового наративу з метою перевірки наявності в ньому ясно окресленої мети й чітко виокремлених точок зору.

7. Для покращення створеного сценарію біографічного цифрового наративу доцільно провести колективне обговорення його з іншими (урахування різних точок зору, реакції, пропозицій, зауважень).

8. Чергове вдосконалення сценарію біографічного цифрового наративу до оптимального чи найкращого результату.

9. За необхідності доопрацювання й покращення створеного біографічного цифрового наративу за допомогою перепланування, редагування, переписування, внесення змін і знаходження нових підходів для реалізації творчого задуму й акцентуванні уваги на розв'язанні найсуттєвіших.

Етап IV. Забезпечення ресурсів для образної інтерпретації сюжету біографічного цифрового наративу.

1. Пошук, створення образів, які можуть бути використані в біографічному цифровому наративі включаючи: фотографії досліджуваної особистості, картинки, особисті замальовки, малюнки (виконані в різних художніх техніках), шаржі тощо, що тим чи іншим чином характеризують обрану особистість, світогляд, світ його захоплень, творчість, мрії, спогади, професійні здобутки, пережитий досвід, стосунки з іншими людьми, – й збереження цих ресурсів у створеній на першому етапі папці.

2. Локалізація аудіо ресурсів, таких як: музика, промови, інтерв'ю та інші звукові ефекти, – та збереження цих ресурсів у створеній папці.

3. Знаходження іншого інформаційного контенту, розміщеного на веб-сайтах, документах, слайдах PowerPoint, оброблених на комп'ютері

текстових документах і може бути використаний у біографічному цифровому наративі, збереження знайдених ресурсів у створеній папці.

Етап V. *Кадрове моделювання сюжету біографічного цифрового наративу.*

1. Вибір образів для ілюстрації конкретних моментів сюжетної лінії біографічного цифрового наративу.

2. Вибір аудіо для озвучування конкретних моментів сюжету біографічного цифрового наративу.

3. Вибір тексту й додаткового контенту для використання в біографічному цифровому наративі.

4. Проведення робіт із кадрового моделювання, що забезпечує текстуальний і візуальний огляд сюжету біографічного цифрового наративу.

Етап VI. *Завершальний дизайн (внесення, запис, завершення).*

1. Внесення образів у біографічний цифровий наратив (за допомогою відповідного програмного забезпечення).

2. Зміна, кількості образів або їх порядку (за необхідністю).

3. Використання мікрофону комп'ютера для запису наративу (нарації) на основі сценарію біографічного цифрового наративу.

4. Внесення нарації до біографічного цифрового наративу.

5. Додавання аудіо (музики або іншого звукового супроводу) до біографічного цифрового наративу.

6. Завершення біографічного цифрового наративу, збереження його у версії, яку можна переглянути.

Етап VII. *Демонстрація, оцінювання, відтворення біографічного цифрового наративу.*

1. Представлення біографічного цифрового наративу іншим, презентуючи інформацію, знахідки, докази ясно, зрозуміло та логічно (у такий спосіб, щоб слухачі могли слідувати за лінією доведення, а організація, розвиток і стиль відповідали меті, аудиторії та завданням).

2. Збір відгуків про те, як цей біографічний цифровий наратив можна покращити, поширити й використати в навчально-виховних цілях.

3. Навчання інших як створювати власні біографічні цифрові наративи застосовуючи стратегічне використання цифрових медіа (наприклад, текстуальні, графічні, аудіо, візуальні та інтерактивні елементи, щоб посилити розуміння результатів, висновків, доведень, а також щоб надати інформації цікавий характер).

4. Самооцінка результатів творчої діяльності.

Етап VIII. *Проектування подальшої творчої діяльності.*

1. На основі обговорення отриманих результатів й самоаналізу власних прагнень окреслення напрямів подальшої творчої діяльності;

2. Визначення шляхів удосконалення компетентностей необхідних для створення біографічних цифрових наративів;

3. Прогнозування можливого розширення сфер застосування біографічних цифрових наративів.

Результативно-рефлексивний компонент – окреслює розвиток професійної компетентності на основі збагачення творчих та інформаційно-комунікаційних компетентностей і можливості надання всьому навчальному процесу дослідницько-творчого характеру й забезпечує таке:

- посилює емоційну складову (інтерес чи зацікавленість обраною особистістю) та створює багатоканальність інформаційного впливу, дозволяє глибше запам'ятати більший обсяг матеріалу;
- сприяє створенню невимушено-позитивної комунікативної атмосфери;
- індивідуалізує навчання, робить його інтерактивним;
- формує навички співпраці у групах;
- стимулює ефективне, конструктивне спілкування студентів (оскільки у процесі створення біографічних цифрових наративів заохочуються і підтримуються обговорення, полеміка, дискусії, публічні виступи, презентація проектів на веб-сайтах чи порталах навчальних закладів);
- дає можливість самостійного вибору предмета дослідження – персоналії, життєвий шлях якої буде вивчатися;
- формує навички критичного мислення, допомагає студентам глибоко, чітко й різнопланово обдумувати тему, добирати матеріал до біографічного цифрового наративу;
- сприяє логічному конструюванню власних суджень, розвитку вмінь переконливо доводити власну точку зору;
- дає можливість переосмислити власний життєвий досвід і впливати на майбутню професійну діяльність;
- сприяє покращенню творчих навичок у процесі створення, опрацювання й редагування сценаріїв для біографічних цифрових наративів стає природним, розвиває відповідальність і навички самостійної роботи в процесі перевірки та внесенні виправлень, поправок і коректив;
- дає можливість розповісти про себе, описати важливі моменти свого життя, історії своєї родини, а також виступити від імені інших людей, висловити їх думки, світоглядні позиції, їх точки зору;
- допомагає розвинути навички самопізнання й рефлексії, розуміння свого життєвого призначення, впевненість у власних силах, правильності зробленого професійного вибору, що є надзвичайно важливим для самореалізації у професійному й особистому житті;
- розвиває вміння аналітично-критичного аналізу медіа продукції;
- формує толерантну поведінку під час обговорення різних сюжетів створених біографічних наративів про обраних особистостей;
- стимулює творчість, що дає можливість розвивати інтелектуальне осмислення інформації, дослідницькі вміння, застосовувати їх до

реалізації нових, нестандартних підходів під час конструювання біографічних цифрових наративів;

- удосконалює інформаційно-комунікаційну грамотність.

Одним із результатів проведеного експериментального дослідження є доведення того, що впровадження наративно-цифрового навчання створює атмосферу толерантності й довіри, у якій пізнання нового стає захоплюючим дійством, що мотивує розвиток творчих здібностей і талантів. У ході експерименту особливо ефективними виявилися біографічні дослідження різнопланової тематики: «Видатні особистості», «Люди, що змінили світ», «Еврика!», «Світлини героїв». Ефективній реалізації творчих задумів студентів сприяло використання різноманітних технологій, які уможливили рефлексивно-емоційну передачу набутого досвіду за допомогою тексту, аудіо й відео образів. Наративно-цифровий підхід дозволив учасникам дослідження (викладачам та студентам) на основі вивченого та трансформованого досвіду, прийти до висновку, що земний шлях кожної людини, передбачає певні випробування, в яких вона здобуває життєвий досвід, численні ситуації, вибір розв'язання яких впливає на її подальшу долю і, що від кожного з нас значною мірою залежить, яким є наше життя сьогодні, буде наше майбутнє, зокрема, й професійне.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Метою створення цифрових наративів і використання сучасних технологій є: пошук життєвих смислів, більш глибоке розуміння оточуючого світу, розвиток творчості, розвиток умінь аналізувати власний досвід, вчитися впродовж життя, висловлювати власну точку зору, створювати Інтернет спільноти. Цифрові біографічні наративи є важливою складовою цифрової гуманістики, яка використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні та цифрові технології визнає людину найвищою цінністю у світі. Теоретичний аналіз застосування біографічних досліджень представлений у літературних джерелах, а також проведене експериментальне дослідження дають підстави стверджувати, що для вчителя є важливою здатність підбирати та створювати біографічні цифрові наративи. Їх використання в навчально-виховному процесі корисно для мотивації навчальної діяльності, зміни поведінки, здатності переглянути чиюсь історію, загальну історію й зробити висновки для сучасних (особистих) моментів життя.

Подальшого висвітлення потребують результати проведеного педагогічного дослідження щодо ефективності застосування методики створення біографічних цифрових наративів у професійній підготовці майбутніх учителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Roberts B. Biographical research Principles and Practice in Survey Research [Elektronik resourse] / B. Roberts. – Buckingham, Philadelphia : Open University Press, 2002. – Mode of access :

<http://mcgraw-hill.co.uk/openup/charters/0335202861.pdf>.

2. Nowak Marian *Teorie i koncepcje wychowania* / Marian Nowak. – Warszawa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z.o.o., 2008. – 583 s.
3. Denzin N. K. *The landscape of qualitative research* / Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln [editors]. – 3rd ed. – Sage Publications, Inc. – 2008. – 632 p.
4. Penkowska G. *Przekaz medialny w kształceniu pedagogów* / G. Penkowska // *Edukacja informacyjna – neomedia w społeczeństwie wiedzy* / red.nauk. K. Wenta, E. Perzycka. – Szczecin. – 2009. – S. 287–294.
5. Piorunek M. *Badania biograficzne I ich aplikacje w pedagogice pracy* / Magdalena Piorunek // *Wartosci w pedagogice pracy* / red.nauk. Barbara Baranek. – Warszawa-Radom, 2008. – 206 s.
6. Зязюн І. А. Педагогика добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
7. Кудін В. О. Сашко: художньо-документальна повість / В. О. Кудін. – К. : ЕКМО, 2004. – 263 с.
8. Лещенко М. *Методи біографічних досліджень в дискурсі освітніх наративних практик* / М. Лещенко // *Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. – Київ, 2012. – № 2. – С. 62–65.
9. Лещенко М. *Сторінки просвітницько-педагогічної діяльності Миколи Зерова* / М. Лещенко. – К., 2005. – 180 с.
10. Лещенко М. П. *Педагогічний наратив Лесі Українки: поки інших учити, себе перше треба умити : монографія* / М. П. Лещенко. – К., 2011. – 152 с.
11. Рубан Л. *Американський педагог-реформатор Джон Холт (1923-1985 рр.): генеза ідей про майстерність учителя : навч.-метод.посіб.* / Л. М. Рубан. – К. : Логос, 2011. – 80 с.
12. Сухомлинська О. *Персоналія в історико-педагогічному дискурсі* / О. Сухомлинська // *Шлях освіти*. – 2001. – № 4. – С. 10–13.
13. Електронний ресурс, режим доступу: [<http://isebio.com/>]
14. Биков В. Ю. *Навчальне середовище сучасних педагогічних систем* / В.Ю. Биков // *Личность в Едином образовательном пространстве : сб. науч. статей I Международного образовательного форума (г. Запорожье, 5-7 мая 2010 г.)* / под науч. ред. проф. К. Л. Крутий. – Часть 2. – Запорожье : ООО ЛИПС ЛТД, 2010. – С. 234–243.
15. Гончаренко С. У. *Методика як наука* / С. У.. Гончаренко. – Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.

РЕЗЮМЕ

Тымчук Л. І. Методика создания биографических цифровы наративов в контексте педагогического образования.

В статье речь идет о важности использования биографических цифровых наративов в отечественном образовательном пространстве на основе биографических исследований жизненного пути людей, которые внесли бесценное научное наследие в кладовую цивилизационного развития человечества. Представлена методика создания биографических цифровых наративов, детально писаны ее структурные компоненты. Обращается внимание на то, что использование биографических цифровых наративов должно стать частью профессиональной подготовки педагогов, способствовать внедрению в образовательные практики новых методологических подходов в ретрансляции знаний. Целесообразным является обогащение мультимедийного контента Интернет-пространства информацией о жизненном опыте других известных представителей мирового сообщества, которое должно способствовать распространению гуманистических идей и играть важную роль в обучении подросткающего поколения.

Ключевые слова: биографическое исследование, биографический нарратив, биографический цифровой нарратив, методика, творчество, нарративно-цифровой подход, образовательный процесс, компетентности, будущие учителя.

SUMMARY

Tymchuk L. Methodic of digital biographical narratives creation in pedagogical education.

The article deals with the methodic of digital biographical narratives creation; its structural components are presented, algorithm for creating digital biographical narratives is described in detail and the possibility of their usage in the training of future teachers is highlighted. It is noted that modern digital technologies have inexhaustible potential for improving the national education system, particularly when they are used by a teacher in the process of creation of active and educational fields of positive potential. Narrative-digital approach to the training of future teachers is characterized, the feature of which is fostering skills of critical perception of information in the media space, enriching creative activity, and forming skills of creation of figurative world through information and communication technologies.

Biographical narrative is a narrative about life of a person; this narrative reflects sensory and emotional experience, evaluation of a person who created the narrative. Digital biographical narrative provides a representation of the narrative about a person's life using information and communication technologies; it gives more opportunities to represent author's reflection of the material using music, photos, images, colors, movies.

For teachers it is important to obtain the methodic of creating digital biographical narratives, as their use in the educational process creates favorable conditions for the development of each student, because every human life is a treasury of experience, in which you can find answers to various questions. Successful application of the methods of creating biographical digital narratives involves mastering the methodology of scientific biographical research aimed at obtaining biographical data to study individual way of life and a person's experience in different life contexts and vectors of development and the links between individual-psychological and social factors of influence on different stages of ontogeny of a personality. The sources of biographical data are personal documents (diaries, memoirs, notes, letters, photographs, videos, autobiography, autobiographical narrative, description, confession, autobiographical questionnaires) and fictions, memoirs, testimonies of relatives, friends, acquaintances, students, fellow-fighters, materials of interview, interviews, videos, newspaper reports, protocols, written requests, results of questionnaires and others.

It is necessary to note that in the biographical studies different interpretative models are used. They are oriented not only on the output of general explanations and patterns, but on understanding the subjective meaning of events from the perspective of a researcher. The probability of interpretation depends on the comparison of information from different sources and critical assessment of own messages. Results of biographical research are the basis for creating digital biographical narratives that become one of the important interactive forms of modern communication. Digital narratives include: digital texts, presentations, stories posted on blogs, video blogs, photo collages, videos, animated films, descriptions of events in social networks and others.

The methods of creating digital biographical narratives about the life path of the prominent personalities involve a combination of biographical research methods (conceptualization of a creative idea about a choice of personalities – the subject of study; conducting biographical research; determination of conditions that positively and negatively influenced the development of an individual) with technologies of creation and presentation of digital narratives (design of a component structure of narrative-reflexive nature, problematic of a

text, implementation of educational and creative digital project). The methodology structure of creating biographical narratives follows the model of creation digital narratives by future teachers, and involves five interrelated components (concepts): axiological-motivational, content, technology-based, praxeological-creative, and result-reflective.

Theoretical analysis of the biographical studies application presented in different information sources, and conducted experimental study give a reason to believe that it is quite essential for a teacher to be able to select and create digital biographical narratives that are important to the motivation of educational activity, change in behavior, ability to rethink history and experience of others, development of creative abilities in the process of creating own histories, forming own point of view on different moments of life.

The results of pedagogical research on the effectiveness of the methods of creating digital biographical narratives in the training of future teachers need further exploration.

Key words: *methodic, creation, digital biographical narrative, pedagogical education, biographical research, information and communication technologies, creative activity, digital narrative approach.*

УДК 378.091.21:39

О. М. Ткаченко

Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

ТРАДИЦІЙНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНІСТЬ В ЕТНОПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито взаємозалежність традиційності та інноваційності в етнопедагогічній підготовці майбутніх викладачів вищої школи, зокрема викладачів педагогіки. Основними методологічними підходами в дослідженні проблеми виступили культурологічний та компетентнісний, які вможливили висновки про наявність традиційності в етнопедагогічній підготовці майбутніх викладачів вищої школи, що виявляється в меті, завданнях та змісті цього процесу, та інноваційності, яка знаходить відбиток у методах, засобах, організаційних формах та результатах процесу. Дослідження має цінність у контексті вдосконалення процесу формування етнопедагогічної компетентності в майбутніх фахівців у галузі освіти.

Ключові слова: *традиційність у педагогіці, інноваційність в освіті, етнопедагогічна підготовка, етнопедагогічна компетентність, традиційність та інноваційність в етнопедагогічній підготовці магістрантів.*

Постановка проблеми. Державні документи України про освіту орієнтують на переосмислення всіх факторів, від яких залежить якість навчально-виховного процесу. Одним із них є етнокультурний простір, у якому виховується дитина та працює вчитель. Через міграційні процеси, до яких залучена й Україна, входження країни до Болонського процесу, потребу реалізації вимог цивілізаційного підходу в підготовці фахівця в галузі освіти, актуальність етнопедагогізації навчально-виховного процесу цей чинник набуває особливої вагомості з орієнтацією на усвідомлення фахівцями в галузі педагогіки як процесів навчання й виховання, так і процесів соціалізації особистості. Формування спеціаліста такого рівня передбачає його етнопедагогічну підготовку, яка забезпечує узгодження наявної системи освіти з вимогами життя.